

ΗΜΙΓΝΩΣΤΟΙ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Πιστεύω ότι αἱ ὀλίγα, αἱ καταλαμβάνουσαι σελίδας ὀλίγας καὶ τὴν μετὰ χεῖρας συγκροτοῦσαι διατριβὴν, γραμμαὶ ἴσως ὀλίγοις ἐγένοντό ποτε γνωσταί, ἐκδίδω ταύτας, ἐπὶ προσδοκίᾳ μέλλοντος ἐξακριβωτοῦ, οὗ αἱ ἐμβριθεῖς ἐξηγήσεις θὰ μὲ πείσωσιν ὅτι οὐχὶ ματαίως ἐκοπίασα ζητῶν εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς πρόσωπα, μνήμης ἄξια, τῆς κοσμικῆς ἢ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἱστορίας· διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸν διττὸν, δύο μέρη διακρίνω τῆς μικρᾶς μου διατριβῆς ταύτης.

Α'

Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τοὺς μετὰ τὸ 1687 ἀναχωρήσαντας ἐξ Ἀθηνῶν Ἕλληνας, περιέχον ἐπιστολὰς ἐπιφανῶν λογίων, αὐτὰς διδασκούσας ἐμπλίστως εἴ τι ἂν πρόβη ἵνα γνωρίζωμεν περὶ τῶν μνείας ἄξιων προσφύγων ἐκείνων, τῶν εἰς Πάτρας καὶ Βενετίαν εὐρόντων ζοῆν ἤσυχον, εἰ καὶ μακρὰν τῆς τάλαιπώρου γενετήρας· τὰς ἐκδιδόμενας ἐπιστολὰς μετέγραψα ἀπὸ συλλογῆς ἐπιστολῶν Ἀναστασίου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τοῦ Γορδίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀθανασίου, σωζομένης ἐν τῇ πλουσίᾳ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ῥωσικῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος ὑπ' ἀριθμὸν 693. Εἰσὶ δὲ τέσσαρες, αὗται·

1

Τῷ λογιωτάτῳ καὶ πανευγενεστάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Μπενιζέλω εὐπράττειν.

Ἡ ἐκ πολλῶν ἡμῖν γενομένη ἐταιρία μετὰ τῆς σῆς λογιότητος κατὰ τὰς κλεινάς Ἀθήνας, ἥνικα τῷ μακαρίτῳ Νικοδήμῳ μαθητευόμενοι λόγων ἠκροώμεθα φιλοσοφικῶν, καὶ γῦν οὐχ ἦττον ἐμὲ πρὸς τὸν αὐτὸν διεγείρει ζῆλον, ὃν καὶ τηρικαῦτα πρὸς αὐτὴν εἶχον, οὐ μόνον οὐκ ἀπολειπομένην αὐτὴν τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς συνορῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀκριβῶς ἐναποματτομένην τοὺς ἀληθεῖς τύπους τῆς θαυμασίας ἐκείνων παιδείας ἅμα καὶ εὐφυΐας. Κατάλεγειν παρήμιμ τοὺς πάλαι τῷ

ἀθηναίων σοφῶν, ἐξ ὧν καὶ δι' ὧν οἱ ἀπανταχοῦ τῶν ἐν κόσμῳ λογίων τὴν τῆς σοφίας προσηγορίαν ἐλάμβανον. Τάκεινων γὰρ ὁ πολὺς καὶ μακρὸς αἰὼν εἰ καὶ μὴ πάμπαν κατέλυσεν, ἀλλὰ γοῦν δυσπραγία τῶν νῦν ἐλλήνων, ἤμβλυεν (εἰ χοῆ οὕτω φάνα) ἐπὶ σοφία αἰχμήματα*. Ἔθοθεν δὲ σε πλουτεῖν καὶ αὐτὴν τὴν τῆς Ἰσραὴ φιλοσοφία, ἀμπεχονην περιβεβλήσθαι καὶ μάλα διίσχυρίζομαι· τοῦτο δὲ πῶς; — τῇ οἰκειότητι καὶ μιμήσει τοῦ πορρωτέρω μὲν κατὰ τὸν χρόνον τῇ τῶν πάλαι ἐκείνων ἀνδρῶν εὐκλεία, ἐγγυτάτῳ δὲ κατὰ γένος ἠροοσμένου τῇ σῆ ἀγγινοία Ἀγγελου, φημί, τοῦ σοῦ θείου, μαθητοῦ χρηματίσαντος τοῦ σοφωτάτου Κορυθαλλέως· ὅς τὸ ὑμέτερον περιφανέσ γένος τῶν Μπενιζέλων τῇ περι πάντα ἐμπειρία τε καὶ σοφία περιφανέστερον ἔδειξε καὶ φήμην οὐχ ἥτιον τοῖς τῶν λατίνων παισὶν ἢ τοῖς ἐλλήνων ἐκτίησάτο περιβόητον. Τούτων τοιγαροῦν ἕνεκα καὶ ἄλλων πρὸς τούτοις πολλῶν. ἔβουλόμην μὲν, ἥνικα αὐτόθι παρεγενόμην διὰ συχνῶν ἡμερῶν, εἰς λόγους ἐλθεῖν μετὰ τῆς σῆς λογιότητος· ἀλλ' ἡ τῶν ἐνταῦθα φοιτῶντων μοι φροντίς ἐμποδὼν ἐγένετο· ἐλπὶς μὲν τοι γε καὶ αὐθὶς ἐστι παρ' ἐμοὶ ἀθηναίους τοὺς ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαΐας διατριβοντας ἰδεῖν καὶ ἀσπάσσεσθαι· ἐν' οἷς ἡ σῆ λογιότης καὶ πρώτην καὶ μέσην καὶ τελευταίαν τάξιν ἐπέχει, ὡς τὸ πᾶν ἐν ἑαυτῇ συμπεριειληφῦτα τῆς ἀρετῆς· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπὶ γούνασι μᾶλλον θεῶν (καθ' Ὅμηρον εἰπεῖν) κεῖται, τὸ δὲ γραμμάτων ἀμμοβαίων ἡμᾶς τυχεῖν ἐπὶ γούνασι κεῖται τῆς σῆς λογιότητος. Ἐρῶμένως μοι καὶ εὐδαιμονῶν διαβιώης, φίλων εὐλικρινέστατε.

Ἐξ Ἀνατολικοῦ, ἀχυ' μεταγεινιῶνος ** ζ' ἐπὶ δεκάτῃ
 † Ἀναστάσιος ἱερομόναχος, ᾧ τὸ ἐπίκλην Γόρδιος
 εὐχέτης τῆς σῆς λογιότητος καὶ φίλος πιστός.

2

Τῷ λογιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις κυρίῳ Θεοφάνει τῷ ἐφημερίῳ τῆς μητροπόλεως Παλαιῶν Πατρῶν εὐ πράττειν

Οὐχ οὕτως ἔνοπλοι ἄνδρες ἐκ δρακοντίων ὀδόντων, ὡς ὁ τῶν Θηβαίων μῦθος, ὑπὸ Κάδμου σπειρομένων γῆθεν βλαστάνουσιν, ὡς ἐξ Ἀθηναίων τῶν κλεινοτάτων καὶ νῦν ἄνδρες περιττοὶ, μουσειῶν ἄνευ καὶ

* γραπτέον ὀρθῶς ταύχῆματα.

** ἀυγούστου 17 τοῦ 1690.

διδάσκαλων, κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετὴν καὶ σοφίαν γίνονται τοῦτο ἔμοι δοκεῖ ἐκείνου θαυμασιώτερον, τοῦτο ἐκείνου παραδοξότερον· παραδοξότερον μὲν, ὡς ἀδυνατώτερον, θαυμασιώτερον δὲ, ὡς ἐπαινετώτερον. Ἄλλὰ πόθεν σοι ταῦτα, φαίης ἂν, ἔμοι γράφονται πεφροσιμίσται; Ἐκ τῶν γραμμάτων, ὃ λῶσατε τῶν σῶν τὰς ἀφορμὰς λαβόντες, εἶπομι ἂν ἀνθυπενεγκῶν· θαυμάζειν γὰρ λίαν ἔπεισί μοι περὶ τῆς σῆς λογιότητος χρόνον εἰπούσης μοι ἀμφὶ τὰς μαθήσεις οὐ κατηναλωκέναί πολὺν, οὔτε μὴν ἠξιῶσθαι τοῦ μετ' ἐπιμελείας διδάξαντος, μάθησιν δὲ ὄλως ὀρῶντι κεκτῆσθαι σε τῶν ἐν μουσείοις ἔτεσι πλείστοις ἀναστρεφομένων οὐκ ἐλάττονα· ἐκ τούτων ἔγωγε οὐκ εὐμαθεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτομαθεῖς ἂν εἶπομι τυγχάνειν τοὺς ἀθηναίους, καὶ οὐκ ἀπαῖδον τοῦτο ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Ἀρίστωνος· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἐκείνος ἠξίου τὴν μάθησιν, ἣν ἀνάμνησιν ἔλεγε, προσγίνεσθαι τοῖς μανθάνουσιν ἄνευ διδάσκοντος. Ἄλλὰ γὰρ μὴ ἀποκάμης γράφων ἡμῖν συνεχῶς, τὴν τε ὑγίαν τὴν σὴν δηλῶν, καὶ τοῦ σέ διὰ τῶν σῶν γραμμάτων θαυμάζειν ἀφορμὰς ἀεὶ παρεχόμενος. Ἐδῶροσο.

Τὸν πανιερώτατον πανευλαβῶς ἀσπάζομαι διὰ τοῦ τιμίου σου στόματος. Τοὺς ἀθηναίους ἅπαντας προσαγορεύω, καὶ τὸν πνευματικὸν κύρ Ἰσαὰκ τὸν ἐμὸν συμπατριώτην καὶ φίλον.

Ἐξ Ἀνατολικοῦ, ἀχγά, μεταγεινιῶνος ζ' ἐπὶ δεκάτῃ *

Ὁ τῆς σῆς λογιότητος φίλος ἐν Χριστῷ πιστὸς

Ἀναστάσιος ἱερομόναχος, ὃ Γόρδιος τὸ ἐπώνυμον.

3

Τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ, ἐκλαμπροτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Βενάρδῳ Μάκολα τῷ ἀθηναίῳ, εὖ πράτειν.

Τὸ ἀγνώριμον καὶ μὴ κοινωνικὸν τὸ ἡμέτερον πρὸς τὴν σὴν ἐκλαμπρότητα, ἐκλαμπρότατε αὐθέντα καὶ λογιώτατε, ὀρῶωδεὶ μου τὴν χεῖρα καὶ ὑπότρομον αὐτὴν ποιεῖ εἰς τὸ τὴν γραφίδα κινήσαι, καὶ γράμμασι τοῖς παρ' αὐτῆς ἐγχαραχθεῖσιν αὐτὴν ἀσπάσασθαι· ἀλλ' ἡ ἀνάγκη, ἢ πάντα ταχέως δουλοῦσα, ὡς εἴρηκέ τις τῶν ποιητῶν, καὶ μάλιστα ἢ φήμη τῶν πολλῶν (ἢ καὶ πάντων, ὡς εἶπεῖν, τῶν ἀνδρῶν) ἢ τὸ λίαν εὐπρόσδεκτον αὐτῆς πρὸς πάντας κηρύττουσα, πρὸς δὲ τοὺς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας μικρὸν τι μετέχοντας καὶ ἔτι πρὸς, καὶ ἄκουσαν αὐτὴν

* 17 ἀυγούστου 1691.

ἐρεθίζει εἰς τοῦτο. Ταῦτ' ἄρα τὸν προσήκοντα πρῶτον ἀσπασμὸν ποιῶ-
μεν αὐτῇ, καὶ μετὰ τοῦτον πολλῇ τῇ παρακλήσει δέομαι αὐτῆς, ἵνα
καὶ ταύτην μὲν Ἰλαρᾷ τῇ προθέσει καὶ φαιδρῷ τῷ προσώπῳ δέξηται,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν, τὴν ἐν αὐτῇ δηλαδή, μετὰ τῶν παντίμων αὐτῆς
γραμμάτων συνοδεύσῃ Ἐνετίας παραγενέσθαι, ὅτε Θεὸς εὐδομήσει
πρὸς ὃν ἡ ἐπιγραφή, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῆς τιμίας αὐτῆς ἀπαντή-
σεως, τῷ διακομίζοντι αὐτῇ τὴν αὐτὴν (Ἰωάννη, φημί, τῷ Ἱεροπαίδι)
ἀξιῶσαι ἥς περ καὶ ἐπιτυχῶν, τῶν τοῦ Κροίσου ἐκείνου θησαυρῶν καὶ
τῆς τοῦ Σαρδαναπάλου τρυφῆς ταύτην ἠγήσομαι κρείττονα. Ἐρῶμέ-
ως καὶ εὐδαιμονῶν διαβιώσῃ πολλοὺς ἐς λυκάβαντας.

Ἐξ Ἀνατολικῷ, αἰγί, πτανεπιῶνος θ' ἐπὶ δέκα *

Τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος εὐχέτης πρὸς Θεόν

Ἀθανάσιος ἱερομόναχος ὁ ἐλάχιστος,

4

† Φιλολογώτατε καὶ προσφιλέστατέ μοι κύριε κύριε Δημήτριε·
χαίροις.

Χαίρομαι, καὶ νῆ Δία πάμεγα, διὰ τὴν εἰς τὰς κλεινὰς Ἐνετίας
αὐτῆς ἐπιδημίαν, ἐπεὶ οὐκ ὀλίγον, ὡς ὄϊομαι, ἐκ ταύτης ὠφεληθήσεται
οὐ μόνον κατ' αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἤδη, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σῶμα, ἵν' εἶπω,
ἴσως οὐ ψεύσομαι· κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν, ὅτι πολυμαθὴς ἐκ τῶν αὐτόθι
πολλῶν καὶ ποικίλων θεαμάτων, καὶ οἷα ἄλλος πολύμητις Ὀδυσσεὺς,
κατὰ τὸν ποιητὴν, γενήσεται· κατὰ τὸ σῶμα δὲ, ὅτι κέρδος οὐ μικρὸν
ἐξ ἐμπορίας τῆς παρ' αὐτόθι προσκλήσεται. Τούτων δὲ πάντως τεύ-
ξεται παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ δυναμουμένη καὶ εὐρωστος διατηρουμένη·
εἰς ὃ καμὲ αὐτὸν ἴσθι ἔχουσα τούτου δεόμενον τούτων ἕνεκα, ὡς φίλος
πιστὸς αὐτῆς τυγχάνων ἀνέκαθεν. Ἐπεὶ δὲ οἱ φίλοι ὀφείλουσι τὰ χρή-
ζοντα τοῖς ἐναντῶν φίλοις προθύμως ἐπιτελεῖν, τούτου χάριν καὶ τὸς
χάριτός τινος, οὐ μόνον ἐφετῆς ἐμοὶ, ἀλλ' οὖν καὶ ἀναγκαΐας, χρῆζων
παρ' αὐτῆς, αὐτόθι παραγινομένης, δέομαι αὐτῆς ἵνα μὴ ἀποτύχω
ταύτης, καὶ χάριτας αὐτῇ οὐ τὰς τυχούσας ὁμολογήσω. Ἔστι δὲ ἡ
χάρις, ἵνα φροντίσῃ μοι, τοῖς ἐμοῖς ἀναλώμασι, σφαιρὰν τινα τὴν ἰτα-
λιστὴ γλόμπῳν καλουμένην, καὶ βιβλία τινα ἀκμὴν τῶν αὐτῶν ἀκροα-
ματικῶν τοῦ Σταγειρίτου, ἅτινα τυποῦνται εἰς σχῆμα μικρὸν ἀνὰ μέρος,

* 1713, νοεμβρίου 19.

διὰ τὴν εὐμεταχείρισιν τῶν μαθητῶν, δυσὶ ταῖς διαλέκτοις ἑλληνίδι, φημί, καὶ λατινίδι, εἰς τὴν τυπογραφίαν τοῦ Παταβίου σεμναρίου, καὶ εἰσι ταῦτα τὸ περὶ οὐρανοῦ, τὰ διαλεκτικὰ ἦτοι τοπικὰ, καὶ τὰ μετὰ τὰ φυσικά. Περὶ δὲ τῆς παρουσίας εἴσεται ὡς ἐπέσταλα ταύτην τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καββαλιερῇ Μάκολα τῷ ἀθηναίῳ, πολλὰς παρακλήσεις γραφικὰς τούτῳ ποιησάμενος. ἵνα πρὸς αὐτὴν ἀποστείλῃ ταύτην τὰς ἐκείνου συνοδεύσας, καὶ εὐελπίς εἰμι μὴ ἀποτετυχηκεῖναι τῆς αὐτῆς· καὶ ταύτης ἐπιτυχῶν, εἰ καὶ ἀπαντήσεώς τίνος τῆς παρ' αὐτῆς ἡμᾶς ἀξιῶσαιεν, τὴν κατάφασιν τῆς χάριτος ὁμολογούσης, οὐ πρὸς τὴν τυχοῦσαν ἡδονὴν τοῦτο ποιήσομαι. Ἐρῶωσο.

Ἐξ Ἀνατολικοῦ ἀφιγ', πυανεψιῶνος θ' ἐπὶ δέκα.

Φίλος πιστὸς αὐτῆς καὶ ἐν Χριστῷ εὐχέτης.

Ἀθανάσιος ἱερομόναχος ὁ ἐλάχιστος.

Ἐπὶ τῶν ἀναφερομένων λογίων, ὡς καὶ τινων ὀνομάτων, ὅσα ἀνέγγων ἐν χειρογράφοις κώδηξι, καθῆκον ἔχω ἵνα γράψω, πρὸς συμπλήρωσιν δῆθεν ἱστορίας ὀνομάτων, γραμμᾶς τινας, ἥκιστα ζητῶν ἵνα παρεισφρήσω εἰς τὰ ὅρια τῶν ἀθηνολογικῶν ἐρευνῶν τοῦ φιλάτου Δημητρίου Γρηγ. Καμπούρογλου, ἔχοντας ἤδη διηκριβωμένα τὰ περὶ Μπενιζέλων, ὡς ἔμαθον—οὐπω εἶδον τὸ βιβλίον τὸ περὶ τούτων.

Ἀθηναῖον νομίζω καὶ Θεοφάνη τὸν ἐν Πάτραις παπὰν, οὗ τὴν παιδείαν ὁ πεπαιδευμένος Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος ἐπῆνει καὶ ἐθαύμαζε λέγων δ' ἀθηναῖον, διότι εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς ἐπιστολῆς στίχων φαίνεται τοῦτο.

Καὶ ὁ μὲν Μάκολας ἐστὶ γνωστὸς ἀθηναῖος, ἔμπορος ἴσως καὶ αὐτὸς, ὡς ἦν τοιοῦτος καὶ Ἰωάννης ὁ Μάκολας, ὁ τῷ 1686, ἐν Βενετία, ἐκδοὺς ἦν ἐκ τοῦ λατινικοῦ μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἰουστίνου (Πομπηίου Τρόγου) ἱστορίαν. Διὰ τοῦ Βενάρδου Μάκολα, ἐκπύτου βενετοῦ, ἐστέλλετο τῷ 1713, κατὰ νοέμβριον, ἢ πρὸς τινα λόγιον Δημήτριον ἐπιστολὴ Ἀθανασίου τοῦ Γορδίου, ζητοῦντος σφαιραν—οὐρανια βεβαίως—καὶ τινα ἀριστοτελικὰ συγγράμματα. Εἶπερ ἦν ἀθηναῖος ὁ Δημήτριος ὁ «φιλολογώτατος» ἄγνωστον· περίεργον ὅμως ὅτι, τρία κατόπιν τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐπιστολῆς ἔτη, Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος ἐξήτει πληροφορίας περὶ λογίου τινὸς Δημητρίου. Πρὸς Ἀναστάσιον ὁ ἀδελφὸς Ἀθανάσιος τῇ 5 μαρτίου 1716 γράφων ἐπιστέλλει τὰς ἐξῆς ἀξίας προσοχῆς καὶ σημειώσεως εἰδήσεις· «Ἐπερ Δημητρίου,

οὐκ ἐφίεται μαθεῖν, ὡς εἰς τὸ τοῦ Καλογέρου γραμματίου ἐδήλου, ἴσθι ὡς Ἐνετίαζε διάγει, διορθωτῆς τυγχάνων τῆς τοῦ Καπετανάκη τοῦ Πάτρηθεν τυπογραφίας, ὡς ἔμαθον». Καὶ γινώσκωμεν μὲν τοὺς Καπετανάκηδες ἀθηναίους, φαίνεται δ' ὅτι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐξ Ἀθηναίων ἀπελθόντων εἰς Πατρὰς συνεκχώρησαν καὶ οὗτοι, καὶ μετέβησαν ἐκ Πατρῶν εἰς Βενετίαν—ἀλλὰ Καπετανάκην τυπογράφον ἐν Βενετία κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς III' ἑκατονταετηρίδος ἀγνοῶ, γινώσκωμεν δὲ Νικόλαον Γλυκὴν καὶ Νικόλαον Σάρον. Νομίζω μᾶλλον ὅτι Δημήτριος Καπετανάκης, ὁ στέλλων πρὸς Χρῦσανθον Ἱεροσολύμων τῷ 1725 ἐκ Βενετίας Ὀκταήχους καὶ Ψαλτήρια, ἦν ἐκδότης, καὶ ὅτι, μετὰ θάνατον Ἀντωνίου Βόρτολη τοῦ τυπογράφου, αὐτὸς ἀνέλαβε τὴν τῆς ἐργασίας ἐκείνου συνέχθειαν, κληροδοτήσας εἰς τὸν υἱὸν Λεονάρδον. Εἰκάζω ταῦτα, διότι τῷ 1778, κατὰ τὸ θέρος, ἔστειλεν εἰς Ἀβράμιον Ἱεροσολύμων ὁ Λεονάρδος ἀντιμίσια 500, Ἀρχιερατικῆς «φυλλάδας» ἀντίτυπα 200, καὶ τοῦ Συνταγματίου (τοῦ Χρυσάνθου) περὶ ὁφικίων, ἀρχοντικίων, καὶ κληρικῶν ἀντίτυπα 200—τῆς δευτέρας ἐκδόσεως—ἀλλὰ τὰ μὲν βιβλία ἐπιγραφὴν φέρουσιν, ἐν Βενετία, τύποις Ἀντωνίου Βόρτολη, ὁ δὲ Βόρτολης ἦν ὑπὸ γῆν πρὸ τεσσαράκοντα τοῦλάχιστον ἐτῶν. Ἴσως ἀνέλαβε τὸ τύπου τυπογραφεῖον ὁ Λεονάρδος, ὅπερ εἶχε πρότερον ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος. Μὴ λησμονήσωμεν ὅτι οἱ τότε μεγάλοι Ἕλληνες τυπογράφοι Γλυκῆς καὶ Σάρος ἦσαν ἔμποροι· τοιοῦτοι δ' ἦσαν οἱ ἐξ Ἀθηναίων εἰς Βενετίαν ἀποκατασταθέντες Βενάρδος, κόμης καὶ ἱπότης ὁ Μάκολας, Μιχαὴλ Περούλης, καὶ Λεονάρδος ὁ Καπετανάκης, ὡς μαρτυρεῖ καὶ Ἰωάννης ὁ Βελούδης (Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετία, δευτέρας ἐκδόσεως (Βενετ. 1893 σελ. 133—34. καὶ τὰς ἑμὰς Συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Ἀθηναίων, προσηρητημένας τῷ Β' τόμῳ Μνημείων ἱστορίας ἀθηναίων, τοῦ κ. Δ. Γρ. Καρμπούρογλου).

Ἄλλ' ἐν Βενετία καὶ πρὸ τῶν χρόνων τούτων δυνατὸν ἵνα εὗρωμεν ἀθηναίους, ἢ πρὸς συγγενεῖς αὐτῶν, ἐκεῖσε μένοντας, μεταβαίνοντας, ἢ λόγῳ σπουδῆς. Ἐν τῷ χειρογράφῳ 1671 (=H36) τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Λαύρας ἀναγινώσκωμεν, πρὸς τῷ τέλει «Ἐἴληφαν τέρμα αἱ παροῦσαι θεῖαι καὶ ἰσραὶ λειτουργίαι κατὰ τὸ ἀφηγῆ ἔτος τὸ σωτήριον, μηνὶ ἰουνίῳ. Ἐγράφησαν δὲ ἐν Ἐνετίας, καὶ οἱ ταύτας ἀναγινώσκοντες ὑπὲρ τοῦ γράψαντος εὐχθετε ἀμαρτωλοῦ διακόνου. ἀμήν, Ναθαναήλου ἐξ Ἀθηναίων τοῦ Ἐμποροῦ».

Καὶ οὗτος μὲν ἀριθμηθήσεται μεταξὺ τῶν βιβλιογραφῶν (ἀντιγραφῶν χειρογράφων, ὡς σήμερον λέγομεν), οἷους ἀπῆντησα Μιχαὴλ Ἀνδρίστον, ἀθηναῖον, μεταγράφαντα τὸν Διάλογον Γρηγεντίου πρὸς Ἐρβάν, 30 Ὀκτωβρίου 1600, σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Λαυρας ὑπ' ἀριθμὸν 1332 (I, 129)—δεύτερον Λουτζην τὸν τοῦ Πρασίνου, γράψαντα τῷ 1596 τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 534—τρίτον Δημήτριον τοῦπίκλιν Γιαννουλάκη, γράψαντα (συμπληρώσαντα) τῇ 12 νοεμβρίου 1613 τὸ σωζόμενον ἐν τῇ βατοπεδηγῇ βιβλιοθήκῃ Νόμμον, ὑπ' ἀριθμὸν 547. Φαίνεται δ' ὅτι ἐμόναζον ἐν Ἀγίῳ Ὁρει καὶ ἕτεροι ἀθηναῖοι, διότι τοιοῦτους ἀριθμῶ τοὺς ἐν χειρογράφοις ἀποσώσαντας εἰδήσεις περὶ τῶν ἱερῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν λαυριτικὴν βιβλιοθήκην (Ἀγίου Ὁρους) εὔρηται τὸ χειρογράφων 1241 (I.29), ἐν ᾧ ἀναγινώσκομεν τὰ ἐξῆς

«Εἰς τὰς Ἀθήνας σημεῖα τῶν γραμμάτων, ἅπερ εἰσὶν εἰς τὰ κώγια, εἰς τὴν λεγομένην Σταύρωσιν, εἰς τὴν Ἀγίαν ὃ μὲν εἰς τύπος τοῦ ἐνὸς κιονίου ἔχει οὕτω

Ζητεῖς μαθεῖν ὃ δεῖνα τόνδε τὸν τρόπον,
 ἀρχὴν ἀποσκόπησον αὐτοῦ καὶ τέλος,
 καὶ τίς ὁ τοῦτον τεσματίσας ἐκ πόθου
 Νεόφυτος τοῦνομα, λάτρις Κυρίου.
 Αἴτησαι αὐτῷ ψυχικὴν σωτηρίαν
 ὅς τίς ποτ' ἂν ἦς καὶ παριῶν ἐνθάδε.

Σψμστ' (=1238)

Τὸ ἕτερον κίονιον ἔχει οὕτω

Μωσῆς χεῖρας πρὶν σταυρικῶς πεταννύων
 ἀμαληκιδῶν κατέβαλε τὸ θράσος
 καὶ πάντας ἄδῶν ἐξαπολώλει ξένος.
 Ἐγὼ δ' ἀνυψῶν σταυρικὸν θεῖναι * τόπον,
 δι' οὗ λύσιν εὔροιοι τῶν ἐπταισμένων
 Ἀθανάσιος, ναζαρηνὸς τὸν τρόπον

Σψπῆ (=1280)

Καὶ ὁ διασώσας ἐν τῷ λαυριτικῷ κώδικι K,12, πρᾶξιν τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας (1668) τοῦ κατὰ κόσμον Μωρώνη, κατὰ τινων ἀτάκτων μοναχῶν τῆς μονῆς Πεντέλης ἀθηναῖος ἦν ἴσως ταύτην δὲ ἐν τέλει τίθημι, ἵνα μὴ διακοπῇ ὁ λόγος περὶ τῶν

* γριπ. ὀρθῶς, ἐγὼ δ' ἀνυψῶ σταυρικὸν θεῖον τύπον.

ἐν Βενετία διαμενόντων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ἑλλήνων κληρικῶν, ὧν ἐπιφανής ἦν ὁ Γρηγόριος Σωτήρης:

Ἔχω ὑπ' ὄφιν μου βιβλίον εἰς σχῆμα Δ' ἐκ σελίδων 564 (ἐκτὸς 30 τοῦ προλόγου καὶ τῆς ἀφιερώσεως κλπ.), οὗ τίτλος «**Νέα ἐξήγησις | τοῦ ψυχασώτηρος Ψαλτηρίου** | ἐξ ἐτέρων ἐρμηνειῶν διὰ πολλοῦ κόπου ἐκλελεγμένη, καὶ εἰς κοινὴν φράσιν συντιθε | μένη, Παρὰ Ἀθανασίου Ἱερομονάχου τοῦ Κρητῶς, εἰς ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν μετὰ | πόθου καὶ θεωρίας πνευματικῆς γευομένων τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· μετὰ δὲ | πλείστης ἐπιμελείας διορθωθείσα, παρὰ Ἀθανασίου Ἱερομονάχου | τοῦ Τζαγγαροπούλου τοῦ ἐκ Ζακύνθου.— **Ἀφιερωθείσα** | τῷ μονογενεῖ υἱῷ τοῦ προανάρχου Πατρὸς καὶ Σωτήρη ΙΗΣ | ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. | **Ἐνετίηαι**, κατὰ τὸ ἀψέ. Ἔτος τὸ σωτήριον. 1705 | Παρὰ Μιχαήλῳ τῷ Βαρβωνίῳ.

Ἡ ἀπαραίτητος ἄδεια τῶν λογοκριτῶν μετατυποῦται ἐνταῦθα, καθὸ περίεργος, οὕτως ἔχουσα ἀπαραλλάκτως

«Ἡμεῖς οἱ ἐπιστάται καὶ βεβαιωταὶ τῶν ἐν Παταβίῳ σπουδαστηρίων

Ἐπειδὴ καὶ ἐγνωμεν δι' ἐρεῦνης καὶ ἐπιβεβαιώσεως τοῦ πατρὸς φρᾶ Βικεντίου Μαζωλένου τοῦ ἐξεταστοῦ τῶν βιβλίων, ὅτι εἰς τὸ βιβλίον ὀνομαζόμενον ψαλτήριον ἐξηγητὸν πόνημενον τοῦ Εὐλαβεστάτου Ἱερομονάχου Ἀθανασίου Βαρούχα εἰς κοινὴν φράσιν δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα ἐνάντιον τῆς ἀγίας καθολικῆς πίστεως, ἅμα δὲ καὶ ἀπὸ συμμαρτυρίας τοῦ εἰρημένου δεκρεταρίου ἐβεβαιώθημεν, ὅτι δὲν ἔχει καμίαν ἐναγνιότητα τῶν καλῶν ἡθῶν καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων, δίδομεν ἄδειαν τοῦ Ἀντωνίου Μπόρτολι νὰ ἡμπορῇ νὰ τὸ σταμπάρῃ χαζόμενος τὰ προστάγματα εἰς τὴν ὕλην τῶν τύπων, καὶ προβλέπωντας νὰ πρεξεντάρῃ ταῖς καθολικαῖς κόπιαις εἰς ταῖς ἀυθεντικαῖς λιμπραρίαις τῆς Βενετίας καὶ Πάδοβας.

Ἐκδίδοται φευρουαρίου 3.1704 (δηλα δὴ 1705).

Φερίγος Μαρτζέλος Προκουρατίσρος, καὶ Ἐπιστ.

Μαρίν Τζόρτζης ΒεβαιωτΗΣ.

Αὐγουστίνος Γαδαλδίνος Σεκρετάριος.

Εἰς τὴν παναθλίαν ταύτην ἔκδοσιν προτιτάεται προσφώνησις, ὡς ἔξῃς ἔχουσα

«Πρὸς τὸν πανοσιώτατον καὶ λογιώτατον τῆς παρούσης Βίβλου
ἀριστον διερμηνευτὴν, Κύ, Κύ

ἘΘΝΑΝΑΣΙΟΝ ΒΑΡΟΥΧΑ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ

~~Ὁ ἐν πρεσβυτέροις ἐλάχιστος Γρηγόριος Σωτήριος ὁ Ἀθηναῖος~~

Μολπῆς Δαβίδου χαῖρ' Ἀθανάσιε Βαρούχα,
Κοσμήτωρ γεγονὼς ἀργαλέοις καμάτοις
Νῦν δὲ περιφραδέως σύγες ὦ Ἰερὸς Θεοκλήρῳ
Τοῖς Πιστοῖς Δαναῶν Υἱέσι πᾶσι λέγε
Δεῦρ' ἵτε πασσυδίη πάντων Χριστοῖο Ἐταῖροι,
Πλήθητ' ὀρθοφρόνων, σπεύσατε ἀσπασίως.
Ἦδη Πνευματικῆς ἀπολαύσατε τῆς δε Τραπέζης,
Ἦν παρέθηκεν Ἄναξ ἡμῖν Ἰεσσαΐδης.
Αὐτὰρ ἐγὼν Αἴγλη ἑρατεινῇ τήνδε μογήσας
Τῆς Μεταφράσεως ἐστεφάνωσα λίαν
Παράφρασις

Ὁ Κλήρῳ Θεοῦ σὺ Ἰερὲ Ἀθανάσιε Βαρούχα, Χαῖρε, Καλλωπιστῆς
νῦν γενόμενος τῶν τοῦ Δαβὶδ Ψαλμῶν δυσχερέσι καμάτοις, καὶ ἐπι-
στημόνως πᾶσι τοῖς Πιστοῖς: Ἐλλησι λέγε, δεῦτε ὁμοθυμαδὸν πάντες
οἱ φιλόχριστοι, καὶ τὰ τῶν ὀρθοφρόνων Πλήθη περιχαρῶς σπεύσατε,
καὶ ἀπολαύσατε ἄρτι τῆς Πνευματικῆς ταύτης Τραπέζης, ἣν ἐνώπιον
ἡμῶν ἠτοίμασε μὲν ὁ Βασιλεὺς ὁ Υἱὸς τοῦ Ἰεσσαί, ἀγῶ δὲ λίαν πονή-
σας ταύτην ἐστεφάνωσα τῇ ἐπιθυμητῇ λαμπρότητι τῆς Μεταφράσεως».

Ἴσως τοῦτο τὸ ἔργον γνωστὸν ἐστὶ μόνον τοῦ Σωτήρη, διαμένον-
τος ἐν Βενετία καὶ τῷ 1704, διότι τῷ 1706 καὶ μέχρι τοῦ 1713 διέμε-
νεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διδάσκων κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόγμα τὸ πά-
τριον ἐπιστηρίζων, ὅπερ ὑπενόμευεν ὁ ἀλιτήριος Μελέτιος Τυπάλδος
ὁ Φιλαδελφείας. Τῇ 12 μαρτίου (καθ' ἡμᾶς) τοῦ 1706 Νικόλαος Κο-
μνηνὸς Παπαδόπουλος ὁ ἑλληνοπαπικὸς παπᾶς ἔγραφε πρὸς Χρυσαν-
θον Νοταρὰν, ὅτι ὁ Τυπάλδος «ἔκαμε νὰ βάλουν εἰς φυλακὴν ἕνα
κακόμοιρον ἱερομόναχον ὀνόματι Σωτῆρι ἀθηναῖον, ὅπου ἔκαμεν εἰς
τὴν Βενετίαν τὸν θεολόγον τῆς φωτιανῆς θρησκείας διὰ νὰ ζῆση καὶ
νὰ γλυτώσῃ τὴν πτωχείαν του, καὶ εἶναι ἕνας γαῖδαρος ἀληθῆς»
τοῦτον καταγγέλλει ὡς «κἀμνωντας σὺναξες εἰς τὸ κελί του». Ἐδίδασκε
δῆλα δὴ κατὰ τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν τῆς Ῥώμης, καὶ διὰ τοῦτο διέσυρεν
αὐτὸν γραπτῶς ὁ τοῦ Φωτίου πολέμιος Κομνηνὸς ὁ Παπαδόπουλος.

B'

~~Ἐν δευτέρῳ μέρει ὀλίγους καθοσιῶ στίχους εἰς ἓν μέρος τῆς ἱστορίας τῆς τῶν Ἀθηναίων ἀρχιεπισκοπῆς, σκοτεινὸν νομιζόμενον, καίτοι πρὸ τριάκοντα ἕξ ἔτων ἐτόλμησα ἵνα εὐκολύνω τὴν ἐπίλυσιν ἀνυποστάτων ἀποριῶν. Ἀνεφερόμην εἰς τὴν γνώμην τοῦ ἀειμνήστου ἱατροῦ Τάσου Νερούτσου ὅτι, χρόνια ὅλα ἐβδομήντα, ἀπλούστερον εἶπειν, ἔμειναν οἱ τῶν Ἀθηναίων ὀρθόδοξοι πνευματικοῦ ποιμένας ἐστερημένοι· εἶχον ὑπ' ὄψιν μου τότε (κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1891) ὅτι αἱ τῆ μητροπόλει τῶν Ἀθηναίων ὑποκείμεναι ἐπισκοπαὶ ἐκέκτηντο κανονικοὺς ἐπισκόπους, ψηφίζομένους ὑπὸ τῆς συνόδου, τῆς συγκροτουμένης ὑπ' αὐτῶν· ἀλλὰ τοιαύτη σύνοδος ἔπρεπε ἵνα ἔχη τὸν νόμιμον αὐτῆς καὶ κανονικὸν πρόεδρον, ἦν δὲ τοιοῦτος ὁ μητροπολίτης Ἀθηναίων· ἄνευ αὐτοῦ κανονικαὶ ψῆφοι ἦν ἀδύνατον ἵνα προβληθῶσι, διότι σύνοδος ἀτελής, ἢ τοῦ κανονικοῦ προέδρου δῆλα δὴ στειρουμένη, ποιεῖται ψήφους ἀντικανονικὰς, τοιαύτας δὲ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἀδύνατον ἦτο ν' ἀνεχθῆ—ὄχι ἐπὶ ἐβδομήκοντα ἔτη, ἀλλ' οὐτ' ἐπὶ ἑπτα—καὶ καθῆκον εἶχε ἵνα ἀποστέλλῃ μητροπολίτην. Λόγους ἄλλους ἀνεπτυξα τότε, καὶ τούτους ἔμπορεῖ ἵνα ἀναγινώσκῃ διὰ μακρῶν ὁ φιλίστωρ ἀναγνώστης ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν πολυτιμῶν Μνημείων τῆς Ἱστορίας τῶν ἀθηναίων τοῦ κ. Καμπούρογλου.~~

Εὐρέθη κατόπιν ἡ προᾶξις τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Α' τοῦ Κόκκα ἐπὶ ταῖς κανονικαῖς ψήφοις Μάρκου τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανοπόλεως, αὗται δ' ἐγένοντο κατὰ τοὺς ὀκτῶ πρώτους μῆνας τοῦ 1465, καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην (τοῦ Μάρκου) μέρος ἔλαβε καὶ ὁ μητροπολίτης Ἀθηναίων, οὐδ' οὐ σημειοῦται τὸ ὄνομα.

Μητροπολίτου Ἀθηναίων μετὰ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, ἢ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς, ζήσαντος εὗρον τὸ ὄνομα εἰς σύγχρονον χειρογράφον, εὗρισκόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Λαύρας, ὑπ' ἀριθμὸν 1497 (ἢ Θ, 82), ὃν δὲ Παρακλητικὴ ἡμετελής, ἐν τινι φύλλῳ σώζουσα κακότεχνον δίστιχον, λέγον ταῦτα

Ἔχεις Ἀθηναίων Γεράσιμε τὸ κλέος
ὅπερ Νεῖλος ὄφειλέ σοι πάλαι χρέος.

Ἐκ τούτου ὅν γίνηται γνωστὴ σχέσις ἢ λογαριασμὸς οἷοςδήποτε τοῦ Νεῖλου, ὑποσχομένου ἢ λαβόντος ἀμοιβὴν «πάλαι» ἵνα γράψῃ τὸ δεύτερον ἡμῖς κυρίως τῆς Παρακλητικῆς, ἥμιστα πολυπραγμονῶ,

εὐγνωμονῶν τῷ βιβλιογράφῳ μόνον διότι διέσωσε τὸ ὄνομα τοῦ Γερασίου, ἀφιερῶσας εὐλαβῶς τὸ χειρόγραφον τῇ λαοιτικῇ βιβλιοθήκῃ. Ἐάν, κατὰ νέαν τινὰ περιοδείαν μου (εἰς προσιτὰ μέρη τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς) δυνηθῶ ἔν' ἀνακαλύψω νέον ἀρχιερέως ὄνομα, ἢ τὴν ἀφήγησιν γεγονότος τινος εἰς τὴν ἱστορίαν ἀναφερομένου τῶν Ἀθηναίων, εὐτύχημα τοῦτο.

Ἄλλ' εὐτύχημα πρέπει ἔνα θεωρήσωμεν τὴν εἶδησιν τὴν χορηγούμενην ἡμῖν ὑπὸ παλαιοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος, ὃπερ ὑπέδειξε μοι πέρυσι, κατὰ τὴν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος ἐπίσκεψίν μου, ὃ ἐν αὐτῇ μονάζων λόγιμος ἀγιορείτης κ. Ἀθανάσιος, διδάκτωρ τῆς θεολογίας, πρότερον δὲ τελειοδιδάκτος τῆς πατριαρχικῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς. Τὸ γράμμα τοῦτο ἀπελύθη τῷ 1472 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Συμεῶν τοῦ τραπεζουντίου, μένοντος ἐν Θεσσαλονίκῃ, κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Σεπτεμβρίου μῆνας, καὶ προχείρως συγκροτήσαντος σύνοδον, διὰ τὸ ἐπεῖγον τῆς ὑποθέσεως ἦσαν δὲ συνοδικοὶ, οὗτοι ὁ Θεσσαλονίκησ «καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ἀγκύρας» ἄλλ' ἔχων καὶ τὴν γνώμην ἐκείνου—ὁ Δράμας ἔχων «καὶ γνώμην οἰκιοχειρῶς» τοῦ Σερρῶν—ὁ Μελενίκου—ὁ Ζιχνῶν—ὁ Κίτρους—ὁ Κασσανδρείας—ὁ Ἀρδαμέρες—ὁ Πέτρας—τέσσαρες μητροπολίται καὶ τέσσαρες ἐπίσκοποι. Ὁ πτωχὸς Συμεῶν, οὗ τῆς περιοδείας, ὡς καὶ τινων μετ' αὐτὸν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, σκοπὸς ἦν ἡ συνάθροισις ἐλεημοσυνῶν ὑπὲρ τοῦ Πατριαρχείου, ἣν χειροτονήσας μητροπολίτην Τραπεζοῦντος κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου κληρικόν τινα, ὃν ἠρνεῖτο ἔν' ἀναγνώρισῃ τὸ παλάτι, ραδιουργούμενον βεβαίως ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ διαμενόντων καὶ πολὺ δυναμένων τραπεζουντίων· οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατώρθωσαν τὴν ἔκδοσιν «ὀρισμοῦ» (φερμανίου) σουλτανικοῦ, διατάττοντος τὸν πατριάρχη ἔνα πέμψη μητροπολίτην ἕτερον εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, καὶ πράξῃ τοῦτο χωρὶς τινος ἀναβολῆς. Τὸν αὐτοκρατορικὸν ὄρισμὸν ἔπεμψαν ἀμέσως εἰς τὸν περιοδεύοντα Συμεῶν· καὶ τὸ φερμάνι «πέφθακεν» αὐτὸν πλησιάζοντά τῃ Θεσσαλονίκῃ. Ἐκεῖ λοιπὸν προχείρως συγκροτήσας σύνοδον ὁ Συμεῶν ἐκ τῶν ἀγχιτερόνων μητροπολιτῶν, οὓς εἶδομεν ἄνω, καὶ τεσσάρων ἐπισκόπων ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης ὑπόκειμένων, ἐνέκρινε τὸν διορισμὸν ἑτέρου μητροπολίτου Τραπεζοῦντος· καὶ «ἐπει εὐρέθη εἰς ταύτην τὴν μητρόπολιν ἄξιός καὶ ἀρμόδιός ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης / Ἀθηναίων κύριος Δωρόθεος, τίμιος, καὶ πεπαιδευμένος, λόγῳ / τε καὶ συνέσει καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς κεκεσμημένος, κἀν-

τεῦθεν / καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐσόμενος αἴτιος ψυχικῆς ὀφελείας, τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι, καὶ τῇ ἰδίᾳ χειραγωγίᾳ καὶ ὀδηγίᾳ» / μετέθρηκεν αὐτὸν εἰς τὴν Γραπτεῖοντα, μητροπολίτην αὐτῆς ἐσόμενον «καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντα τοῦ Καισαρείας». Τοῦτο μόνον περὶ Δωροθέου γινώσκουμεν, ποιμάναντα τοὺς ἀθηναίους μέχρι τοῦ 6980 ἀπὸ κοσμογονίας, ὅτε τὸ πατριαρχικὸν ἀπελύθη γράμμα, ἰνδικτιῶνος Ε', εἴτ' ὄν μέχρι Σεπτεμβρίου 1472, ὅτε νέα ἰνδικτιῶν Σ' ἄρχεται τοῦ 6981. Ἐκ τῆς διασώσεως τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος ἐν τῷ γραμματοφυλακείῳ τῆς μονῆς Παντοκράτορος ἠδύνατο ἵνα εἰκάσῃ τις ὅτι τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ διήνησεν ὁ Δωροθέος.

Μετ' αὐτὸν—ἀλλὰ περὶ τὴν λῆξιν τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος—ἐμάθομεν ἀκμάζοντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν Ἀνθιμον, ὑπογράψαντα πρῶξιν Νήφωνος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως (Ἐπαμ. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικὰ Σύλλεκτα ἐν Σάμῳ, 1891, σελ. 43).

§

Ταῦτα συναθροίσας ἀπὸ παλαιῶν χειρογράφων, χάριν τῆς ἱστορίας τῶν ἀθηναίων, κατὰ καθήκον, προσφέρω θέμα μελέτης καὶ διακριβώσεως εἰς τοὺς ἐρευνῶντας τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ταύτης, σκοπὸν ἔχων ὅσιον τὴν τῶν τοιούτων ἐρευνῶν ἐξακολούθησιν, καὶ τὴν περιᾶθροισιν παλαιῶν γραπτῶν μαρτυριῶν περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ καταστάσεως, ἐὰν κριθῶ κατάλληλος πρὸς συναγωγήν τοιούτων, καὶ «ἕως τὸ φῶς ἔχομεν, ἵνα μὴ ἡ σκοτία καταλάβῃ ἡμᾶς».

Ἀθῆναι, κατὰ μάϊον, 1927

ΜΕΘΟΔΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΠΕΝΤΕΛΗΣ

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς συλλογῆς ἀποσημειωμάτων περὶ τῆς ὀρθοδόξου κο νότητος Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα, προστίθεται τὸ παρὸν γράμμα.

1668 ἀπριλίου α'

Μεθόδιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως κλπ.

† Ἱερωτάτε μητροπολίτα Ἀθηνῶν, ὑπέριτε καὶ ἔξαρχε πάσης Ἑλλάδος, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργγέ· καὶ ἐντιμώτατοι κληρικοὶ, καὶ ἄρχοντες χρήσιμοι· χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰ-

ρήνη ἀπὸ Θεοῦ. Ὁ ὀσιώτατος καθηγούμενος τοῦ ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τῆς Πεντέλης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πατέρες ἀνέφερον ἡμῖν ὅτι ἱερομόναχοί τινες τῶν ὁμοταγῶν αὐτῶν, δι' ἠγτιναοῦν αἰτίαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δι' ἔφεσιν εὐπαθείας καὶ φιλοκοσμίας, ἀφηγηάζουσι, καὶ ἀποσχιροῦσι καὶ φυγαδεύουσι τοῦ μοναστηρίου, κατ' οὐδὲν εἰς νοῦν θέμενοι τὰς κανονικὰς διατάξεις καὶ τὰ ἐπαγόμενα κατὰ τῶν τοιούτων ἐπιτίμια, ἀλλ' ἀθετοῦντες τὰς συνθήκας αὐτῶν, ὡς ἐνώπιον ἐξέθεντο τοῦ Θεοῦ παραμένειν ἐν ᾧ ἐκλήθησαν, παραβάται φαίνονται καὶ πλημμελεῖς καὶ καταφρονοῦντες τῆς μετανοίας αὐτῶν καὶ τοῦ πνευματικοῦ σταδίου καὶ ἀθλητηρίου, ὡς λιποτάκται καὶ ὀψάσπιδες, ἀνταλλάττουσι τῶν βελτιόνων τὰ χεῖρῳ, καὶ μετέρχονται διατριβὰς κοσμικὰς, καὶ ἐνορίας λαμβάνουσιν εἰς τὴν χώραν, καὶ ἐπιλανθάνονται τοῦ μοναστηρίου, πρὸς κοίμα γινόμενοι καὶ κακὸν παράδειγμα καὶ αἰτία τῆς τοῦ μοναστηρίου καταστροφῆς καταμ. . . . .

. . . γὰρ, ἀναχωρούντων πολλῶν, ἐν παρακινήσει κακῇ, εἰς ἔνδειαν κινδυνεύει τὸ μοναστήριον ἐλθεῖν καὶ ἀπορία τῶν φρονιζόντων ὑπὲρ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, γνώμη τῶν παρευρεθέντων ἀρχιερέων καὶ ὑπερετίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἠδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ ἀρχιερωσύνη σου, ὡς μὴ ἀγνοοῦσα τὰ κανονικὰ ἐντάλματα, καὶ ὡς ὀφειλήν ἔχουσα φροντίζειν τῆς διαμονῆς καὶ συστάσεως τῶν τοῦ Θεοῦ καταγωγίων καὶ ἱερῶν σεμνείων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ σου κειμένων, τοὺς μὲν τέως ἀναχωρήσαντας τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου ἀντικαταστήσης ** ἐν αὐτῷ καὶ μὴ ἐκχωρήσης αὐτοῖς διατρίβειν εἰς τὴν χώραν καὶ πολιτεύεσθαι καταλαϊκευομένους, ἀλλ' ἐπιτιμῆσης αὐτοῖς μικρὰ φροντίζειν τῶν ἐνοριῶν καὶ [τῆς] βιοτικῆς τύρβης, ὡς προαλλοτριωθεῖσι τῶν τοιούτων καὶ παυσάμενοις τῶν ἐν ἁμαρτίοις προφάσεων, καταταχῆναι δὲ καὶ ἀναδραμεῖν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτῶν, ἐξ ἀποφάσεως. Τοὺς δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν πειρωμένους ἐξελεθεῖν τοῦ μοναστηρίου, καὶ διατρίβειν εἰς τὴν χώραν, ἀποτόμως ἀναχαίτησης καὶ, ἀντιστὰς αὐτοῖς, μὴ ἐκχωρήσης τὴν ἄδειαν, μήτε ἐνορίας αὐτοῖς δῶς, μήτε τόπον διατριβῆς, μήτε ἰλαρὸν ὄμμα, ἕως οὗ ἀναγκασθέντες ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτῶν, ἐξάπαντος. Ὅσοι δὲ μὴ πεισθῶσι ποιῆσαι ὡς γράφομεν, μήτε ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτῶν, ἀργοὶ μενέτωσαν πάσης ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως, καταφρονοῦντες δὲ τῆς ἀργίας, καὶ ἀφωρισμέ-

* Ἐφ' ἐγώθησαν 3-4 ψηφιά.

** ἀποκαταστήσης

νοι ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγγώρητοι, καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον, ὡς ὑπόδικοι τῇ παντελεῖ καθαιρέσει, καὶ ἐστερημένοι παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ εἰσοδήματος· καὶ μηδεὶς τολμήσῃ συμφορᾶσαι αὐτοῖς ἢ συλλειτουργῆσαι ἢ ὡς ἱερομονάχους τιμῆσαι, ἢ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἀσπάσασθαι, ἢ εὐλογίαν καὶ ἁγιασμόν παρ' αὐτῶν δεχθῆναι, ἢ διακοινῆσαι, ἢ ἐλεῆσαι αὐτούς, ἢ εἰσόδημα ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῖς δοῦναι, ἢ βοηθῆσαι λόγῳ, ἢ ἔργῳ, ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἄλυτου ἀφορισμοῦ καὶ αἰωνίου τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος, ἕως οὐ ἐπιτραφῶσιν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτῶν, ἐξ ἀποφάσεως. Ἐν μηνί Ἰανουαρίῳ, Ἰνδικτιῶνος ς'.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Περιέχεται τὸ παρὸν πατριαρχικὸν γράμμα εἰς κωδικάκι Κ 12 Λαύρας, καὶ τάττεται ἐν ἀρχῇ. Τὸ ἄνωθι ἔτος προσετέθη ὑπὸ τοῦ γραφέως, ὄντος ὀρθογράφου. Εἰς τὰ τοιαῦτα πατριαρχικά γράμματα λείπει τὸ ἔτος· ἀλλ' ἡ Ἰνδικτιῶν δεικνύει τὸ 1668.

† ὁ μέγας χαρτοφύλαξ καὶ χρονογράφος τῆς Μ. Ἐκκλησίας

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΛΕΩΝ